

Prihodnje leto je prišel Kucharski v Moskvo in pripovedoval Pogodinu o novem literarnem gibanju med katoliškimi Jugoslovani.

Iz te dobe najdemo med Gajevimi rokopisi: „Poszlovice horvatszke“ in „Szkup provincijalskih poslovica horvatskih“, pisanih s starim pravopisom. Leta 1830. je pa napisal majhno razpravo „Über die Vereinigung der in altillirischen Districten wohnenden Slaven zu einer Büchersprache“.

S Šafárikom je Gaj stopil v zvezo najprej pismenim potom po posredovanju Kollára. Šafárik je bil takrat profesor v Novem Sadu in se je obrnil na Gaja s prošnjo za prispevke iz hrvaške literature.

Toda Gaj ni ostal s Kollárom v zvezi do njegove smrti (1852). Leta 1841. je šel na potovanje po Italiji in je mimogrede obiskal Gaja in se silno

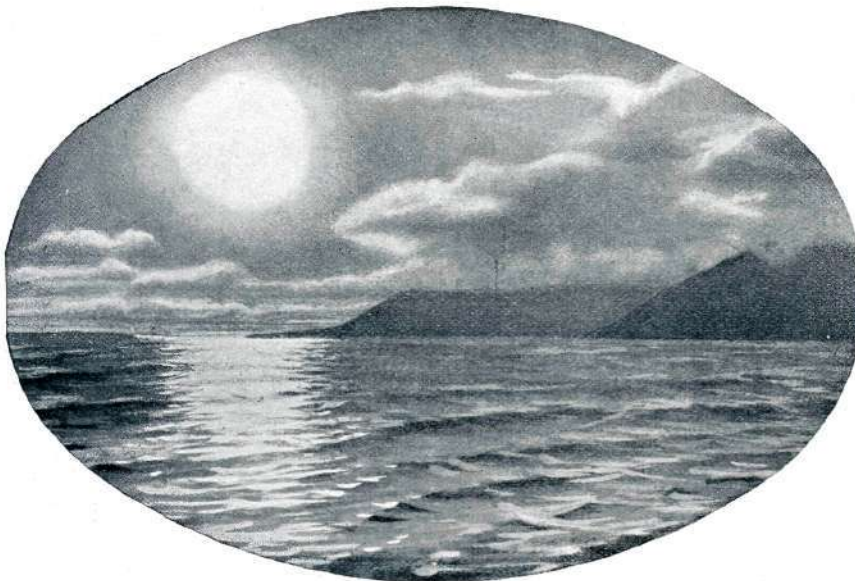
njak i. dr., v Zagrebu so bili Vj. Babukić, Derkos, Anton Mažuranić, Dragutin Rakovac, Matija Smodek in Mraković.

Smodek je študiral na vseučilišču v Pešti ob istem času kakor Gaj. Potem je postal profesor na zagrebški gimnaziji in je morda pod Gajevim vplivom sklenil brezplačno poučevati hrvaški jezik. To je bilo nekaj nečuvnega. Madžarski dijaki so bili mnenja, da se stvar ne more kar tako rešiti, ampak da je za to potreba dovoljenja ogrskega državnega zbora. Mnogi hrvaški dijaki so proti temu protestirali, drugi so bili neodločni, profesorji so omahovali. Slednjic so zavednejši Hrvatje energično nastopili proti Madžarjem in nato so tudi profesorji morali zavzeti stališče. Sklenili so, da se dovoli predavanje hrvaškega jezika, toda samo kot neobvezen predmet in brez vsake obveznosti od strani profesorjev in vlade. Nemški profesorji in nekaj Hrvatov je bilo za hrvaščino, Madžarji pa in večina Hrvatov proti. Deset let je tako Smodek poučeval brezplačno hrvaščino. Pod Gajevim vplivom je on prvi rabil češke diakritične znake v hrvaščini. Profesor Stjepan Mojzes, rodom Hrvat, pozneje škof v Bitrici na Hrvaškem, se je javno potegnil za predavanje hrvaškega jezika.

Gibanje je šlo vedno dalje. Babukić, pozneje prvi profesor hrvaške literature, je napisal l. 1833. hrvaško slovnico, v kateri je rabil novo pravopisje — gajico. Babukić je znal dobro češčino in v Szegedinu, kjer je študiral, se je seznanil s Srbi,

se naučil cirilice in se navduševal iz spisov Toziteja Obradovića.

Medtem je grof Janko Drašković izdal znano brošuro: „Dissertatio iliti rogovor“ in pričel zbirati okrog sebe hrvaške rodoljube višjih slojev. Derkos je pa napisal leta 1832. brošuro: „Genius patriae super dormientibus suis filiis“. Te dve brošuri sta bili programatični za novo hrvaško gibanje. Ker so bile brošure omejene na primeroma majhen krog čitateljev, so posegli prvoboritelji po drugem sredstvu, s katerim bi prodrli v širše kroge, ter so začeli pisati „slavospesve“ ali „ode“ na razne osebe in prilike. Taki slavospesvi so se pisali že prej, vedno po gotovi šabloni, zlasti od duhovnikov. Eden glavnih odopiscev je bil že imenovani Tomaž Mikloušić. Sedaj pa so začeli pisati ode v narodnem duhu. Zlasti se je v tem odlikoval Pavel Stoops, dalje sta

POLNOČNO SOLNCE NAD SEVERNIM RTIČEM

navdušeno izražal o njegovem delovanju. Pred dvanajstimi leti je bil še njegov učenec, zdaj je bil pa že priznani voditelj naroda in hrvaška mladina iz vseh delov kraljestva je navdušeno poslušala njegove besede. Kollár ga imenuje magnet, ki zna nase vleči hrvaško mladino, in mu želi, da bi kdaj počival v slovanskem Panteonu. Izgovarja ga tudi pred očitanji, da je samoljuben in slavohlepen. V Zagrebu pri Gaju je Kollár našel dva mlada ruska učenjaka, pozneje slavna slavista Sreznjevskega in Preisa.

Leta 1831. je Gaj dovršil peštansko vseučilišče in odslej se je posvetil izključno političnemu delu med svojim narodom. V Zagrebu, Gradcu, na Dunaju so že bili krožki mladine, ki se je navduševala za slovanstvo. Na Dunaju so se zbirali v restavraciji „Morgenstern“, katero so imenovali „Danica“, v Gradcu so bili Miklošić, Stanko Vraz, Davorin Trste-